

فلسفه ماه های قمری

آشنایـی با ماه های قمری
و فلســفه ی نام گـذاری آنــهابــه همراه
رویداد ها و وقایع مهم تاریــخ اســلام

کاری از گروه شباب اهل جنت

بسم الله الرحمن الرحيم

|عنوان کتاب:فلسفه ماه های قمری کاری ازمجموعه ی فرهنگی شباب اهل جنت|
آشنایی با ماه های قمری و فلسفه ی نام گذاری آنها

به همراه وقایع و رویداد های مهم تاریخ اسلام

محرم،صفر،ربیع الاول،ربیع الثانی،جمادی الاول،جمادی الثانی
رجب،شعبان،رمضان،شوال،ذیقعده،ذیحجه

کاری از گروه شباب اهل جنت
گرافیست و صفحه آرایی:محمدکبیری
معاونت امور نشر آثار مجموعه ی فرهنگی شباب اهل جنت

با سپاس فراوان از استاد عبدالرئوف مخلص استاد دانشکده شرعیات،ابوالقاسم مرتضوی عضو انجمن استهلال،محمدرضا صیاد،عبدالحکیم شه بخش،استاد احمدجاویدعارفی و سیدحسین توانا که در این راه ما را یاری نمودند...

۱۴خردادماه۱۳۹۷هجری شمسی مصادف با۱۷رمضان۱۴۳۹برابر با۲ژوئن۲۰۱۸

معاونت امور نشر آثار مجموعه ی فرهنگی شباب اهل جنت

فهرست مطالب

پیش گفتار

بسم الله الرحمن الرحیم والحمدلله والصلاه والسلام علی رسول الله صلی الله علیه وسلم. کلمه وقت در هر امتی کلمه ی با ارزش و پر اهمیت بوده زیرا تناول پیشرفتها،اکتساب ارزشها و مفاخرات همه اش در سایه وجود وقت بوده و هست. لذا هر امتی برای خود تقویمی قرار داد تا این وقت شناسی منظبط گردد و بعد از آن تقویم را با یکی از واقعیتهای جهان هستی مربوط ساخته است. قدمت این تقویم مرتبط با یکی از واقعیتهای کونی نشانه عزت،شرف،و افتخار ملتی هست که نسبت مستقیم با آن تقویم دارد. به همین منظور اسلام به این واقعیت منظبط کردن وقت ارزش نهاده وآن را با ماه های قمری که خود یک واقعیت کونی است مرتبط کرده و برخی از کبریات دین خود را به آن مربوط ساخته چنانچه در مورد روزه میفرماید:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِی أُنْزِلَ فِیهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَ بَیِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ
ماه رمضان [همان ماه] است که در آن، قرآن فرو فرستاده شده است، [کتابی] که مردم را راهبر، و [متضمّن] دلایل آشکار هدایت، و [میزان] تشخیص حق از باطل است. پس هر کس از شما این ماه را درک کند باید آن را روزه بدارد، و کسی که بیمار یا در سفر است [باید به شماره آن،] تعدادی از روزهای دیگر [را روزه بدارد].

ودر باره حج میفرماید:الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ حجّ (واجب) در ماههایی معیّن استوهمچنین میتوان درضمن این موضوع های مهم دینی دوعیدفطر وقربان را ذکر کرد. ماه های قمری همانطور که خداوند میفرماید۱۲ماه هست که روزهایش یا۲۹ یا۳۰روز می باشد. و با اعمال عبادی مسلمانان ارتباط وثیقی دارد به دلیل این ارتباط قوی و ریشه ایی میتوان گفت شناخت این ماهها یکی از مسائل اساسی حیات یک مسلمان هست زیرا با شناخت این ماهها میتوان اعمال عبادی خود را طبق دستورات خداوند و رسولش صلی الله علیه وسلم انجام داد و از سردرگمی در پرستش پروردگار نجات یافت. این کتاب با ارزش گوشه ایی از این واقعیت ها و فضائل را بیان میکند که امید وارم مورد قبول خداوند و استفاده مفید شما بزرگواران قرار بگیرد.

والسلام علیکم و رحمه الله
۱۷رمضان۱٤۳۹

ماه‌های گاه شماری هجری قمری در هر سال ۱۲ عدد بر اساس ماه هلالی است که ۲۹روزه یا ۳۰روزه هستند. ماه هلالی یک دور چرخش کره ماه بر مدار خود مابین فاصله زمانی مشاهده دو هلال ماه است که طول متوسط آن ۲۹٫۵۳۰۵۹ روز (۲۹روز و ۱۲ساعت و ۴۴دقیقه و ۲٫۷۸ثانیه) می‌باشد. باتوجه به طول سال قمری حقیقی (مجموع ۱۲ماه هلالی) برابر ۳۵۴٫۳۶۷۰۸ روز (۳۵۴روز و ۸ساعت و ۳۵٫۷۱۲ثانیه)، سال تقویمی آن ۳۵۴روزه (در سال‌های عادی) یا ۳۵۵روزه (در سال های کبیسه) است. در تقویم قمری هلالی تعداد روز ماهها ترتیب خاصی ندارد و حداکثر تا ۴ ماه ۳۰روزه و ۳ ماه ۲۹روزه نیز احتمال دارد پشت سر هم بیایند. اما در تقویم قمری قرار دادی ماههای فرد ۳۰روزه و ماههای زوج ۲۹روزه تعیین شده و ماه آخر در سالهای کبیسه ۳۰روزه می‌باشد.

روز اول هر ماه در این گاه‌شماری معمولاً بر اساس مشاهده یا پیش‌بینی مشاهده‌پذیری هلال ماه نو در شامگاه روز ۲۹ یا ۳۰ ماه قبل، که آن را استهلال می‌نامند، تعیین می‌شود. این گاه‌شماری باتوجه به شیوه‌های مختلف تعیین اول ماه و تعداد روزهای ماه هر سال با عناوین گاه‌شماری هجری قمری **هلالی**،**قراردادی** و **ام‌القری** شناخته می‌شود.

ماه های این گاه‌شماری به‌ترتیب عبارتند از:

۱-محرم
۲-صفر
۳-ربیع الاول
۴-ربیع الثانی
۵-جمادی الاول
۶-جمادی الثانی
۷-رجب
۸-شعبان
۹-رمضان
۱۰-شوال
۱۱-ذیقعده
۱۲-ذیحجه

شعری از ابو نصر فراهی از کتاب نصاب الصبیان برای کمک به حفظ کردن نام ماه های قمری وجود دارد:

ز محرم چو گذشتی برسد ماه صفر — دو ربیع و دو جمادی ز پی یکدیگر
رجب است از پی شعبان، رمضان و شوّال — پس به ذی القعده و ذی الحجه بکن نیک نظر

تقویم قمری مشهودترین تقویم:

تقویم قمری مشهودترین تقویم قابل استفاده توسط بشر بوده است. برای استفاده از این تقویم تنها کافی است ماه را در آسمان شب مشاهده و بر اساس شکل آن، روز را به صورت حدودی تعیین کنید. گرچه این نوع تقویم مشکلات خاص خود را دارد ولی یک مزیت آن، سادگی استفاده است. البته تقویم قمری منظور مفهوم کلی آن است و نه تقویم هجری قمری که رویت هلال آن هر سال بحث انگیز و پیچیده می‌شود.

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ

از مهمترین حساب‌های دقیق و نظامهای پیچیده‌یی که پروردگار بزرگ در ماه و خورشید گنجانیده است، پدیده «زمان» است. بدون شک سنجش زمان طبیعی از مهمترین لوازم و ضروریاتی است که سامانه زندگی بر پایه آن تنظیم می‌شود. اهمیت زمان را وقتی بهتر می‌شناسیم که زندگی را بدون زمان تصور کنیم! بنابراین، علاوه بر اینکه زمان مقیاسی، در تنظیم و ساماندهی زندگی بشر تأثیر حیاتی دارد، به همان پیمانه، زمان و سیله یی در خدمت علم نیز هست.
مثلاً قدیمی‌ترین صخره در منطقه کیستون ایالات متحده امریکا که جدیداً کشف گردیده است، دارای یک بلیون و ۴۶۰ میلیون سال عمر می‌باشد و انتظار می‌رود که این کشف به شناخت تاریخ زمین کمک کند. بلی؛ اصولاً چرخ حرکت حیات و بهره‌گیری از نعمات زندگی با پدیده زمان ارتباطی گسست‌ناپذیر دارد و استقرار حیات و تنظیم آن بدون زمان ناممکن است.
شاید این پرسش به وجود آید که زمان طبیعی چیست؟ زمان طبیعی عبارت از حرکت خورشید است. به این ترتیب که طلوعگاه، درخشش صبحگاهی خورشید است، چاشت گاه، زمانی است که خورشید در بلندترین نقطه آسمان قرار می‌گیرد و غروب‌گاه هم لحظه‌یی که خورشید در پشت سر افق ناپدید می‌شود. و در میان دو درخشش آفتاب، یا در میان دو چاشتگاه، یا در میان دو غروبگاه، یک روز کامل قرار دارد که عبارت از ۲۴ ساعت است. این از حساب روز، و اما حساب ماه را هم از حرکت مهتاب دریافت می‌کنیم. به این ترتیب که فاصله زمانی میان ظهور مهتاب در یک دوره با ظهور مجددش در دوره دیگر، بیست و نه و نیم روز است، که این خود تعیین‌کننده زمان ماه می‌باشد.
گاه‌شماری براساس چرخش ماه است که توسط مسلمانان و نیز در بسیاری از کشور های اسلامی به عنوان سالنمای مذهبی یا در مواردی سالنمای مدنی استفاده می‌شود. از این سالنمای در بسیاری از آیین‌های اسلامی، از قبیل روزه، حج، تعیین ماه های حرام استفاده می‌شود. در زمان خلافت عمر بن خطاب، خلیفه دوم برای اداره ممالک مفتوحه با اقدام به تأسیس دیوانخانه نمود از اولین اقدامات دبیران ایجاد مبدأ گاه شماری برای سررسید باژ و گزیه (بعدها باج و خراج و جزینه) به تقلید از مبدأ تاریخ یزدجردی بود برای همین تاریخ هجرت پیامبر اسلام جایگزین تاریخ تاجگذاری شاه ساسانی شد که ۱۶ سال با هم اختلاف داشتند.گاه اجمالاً از آن به عنوان **تقویم قمری** نیز یاد می‌شود.
قبل از جهانی شدن گاه شماری میلادی در بسیاری از کشورهای اسلامی و رسمی شدن گاه‌شماری هجری خورشیدی درایران وافغانستان، سالنمای هجری قمری سالنمای اصلی سرزمین‌های اسلامی بود و وقایع تاریخی در اکثر قریب به اتفاق موارد با این گاه‌شماری ثبت می‌شد.

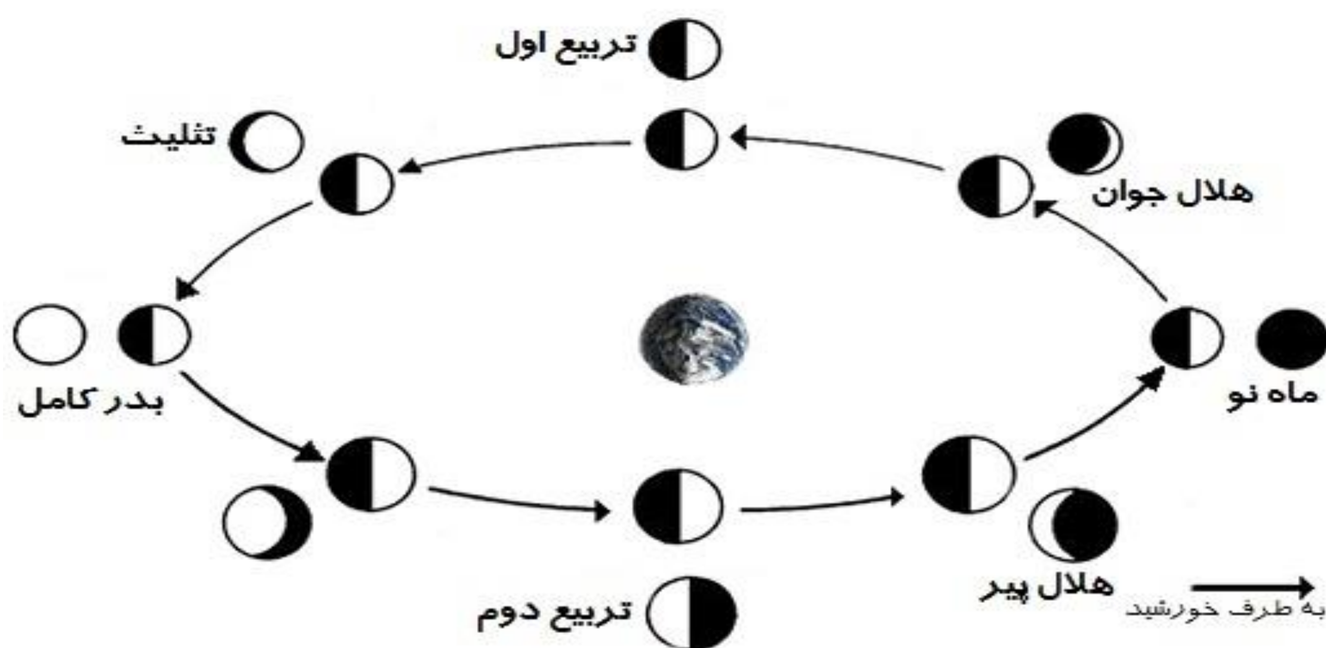
بلی؛ در ماه قمری حساب و کتاب دقیق و بی مانندی حکمفرماست و هم از این رو است که بشر می‌باید حساب و کتاب دقیق سال و ماه، هفته و روز خود را از این نظام زمانی دریافت نماید، در غیر آنچنان می‌شود که خواندیم؛ روزهای مکرّر در هفته و هفته‌های بدون روز! ابتذالی که انسان متمدن غرب درگیر آن گردیده است. انسانی که گویی می‌پندارد حتی می‌تواند در سیستم زمان هم دخالت کند. و اینجاست که یک بار دیگر، در برابر اعجاز علمی قرآن کریم سر تواضع و تسلیم فرود می‌آوریم و مشخصاً در پیشگاه آیه مبارکه ۵ سوره یونس که می‌گوید:

هُوَ الَّذی جَعَلَ الشَّمْسَ ضِیاءً وَالْقَمَرَ نُوراً وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِینَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِکَ إِلا بِالْحَقِّ یفَصِّلُ الآیاتِ لِقَوْمٍ یعْلَمُونَ

«اوست خدایی که آفتاب را رخشان و ماه را تبان نمود و سیر و سفر ماه را در منازلی معین کرد تا بدین وسیله شماره سالها و حساب ایام را (برای امر معاد و نظم معاش خود) بدانید. این ها را خدا جز به حق و مصلحت نظام خلق نیافریده و خداوند آیات خود را برای اهل علم و معرفت به تفصیل بیان می‌فرماید»

مثلاً اگر شخصی درست در نیمه شب ۳۱ دسامبر در منزلش در نیویورک، رو به روی تلویزیون بنشیند، شاهد خواهد بود که نیویورک لحظه حلول سال نو را جشن گرفته و تلویزیون پخش مراسم تحویل سال را آغاز کرده است، اما وقتی این شخص کانال تلویزیونی شیکاگو را مشاهده کند، می‌بیند که در همین ساعت معین در شیکاگو از حلول سال جدید هیچ خبری نیست و شیکاگو یک ساعت بعد از آن حلول سال نو را اعلام می‌کند. و باز همین طور از شیکاگو که به «انفرس» برود، می‌بیند که تلویزیون «انفرس» درست در ساعت ۲ صبحگاه اول جنوری، حلول سال جدید را اعلام می‌کند و اما سانفرانسیسکو، باز یک ساعت دیرتر و درست در ساعت ۳ صبح‌گاه اول جنوری. و از سانفرانسیسکو که به هاوایی برود، می‌بیند که حلول سال جدید در آن درست در ساعت پنج و نیم بامداد اعلان شده است.

در نتیجه این وضعیت، مسافر دریا باید هر از چند گاه یک بار، عقربه ساعت خود را جلو و یا عقب ببرد. و گاهی حتی اتفاق می‌افتد که این مسافر بیچاره، نان شبش را در شامگاه روز چهار شنبه صرف می‌کند، اما وقتی صبح از خواب برمی‌خیزد، باز مشاهده می‌کند که یک بار دیگر روز چهار شنبه از نو آغاز شده است. گویی او در یک هفته دو روز چهارشنبه را از سر گذرانیده است. از ناحیه دیگر، گاهی اتفاق می‌افتد که این مسافر می‌رود تا شب روز چهار شنبه را در غرفه خود در همان کشتی بخوابد، اما هنگامی که بیدار می‌شود، خود را در روز جمعه می‌یابد و به این ترتیب در هفته او گویا روز پنجشنبه گم شده است!! که این امر به خطوط عرض‌البلد و اختلاف عنصر زمانی برمی‌گردد که انسان کوشیده است با دست بردن به آن، برای خود تقویم وضع نماید و در نتیجه، این دخالت بی جا او را بدینسان دچار گمراهی و سرگردانی ساخته است. و در اینجاست که به صحت و دقّت عجیب تقویم هجری قمری پی می‌بریم.

اگر شخصی حدس بزند که در کدام ساعت تقریبی از روز قرار دارد، اما نگاه‌کردن به خورشید نمی‌تواند مشکل تقویمی روزها را حل کند و این موضوع کار مهتاب است. به طوری که یک نگاه گذرا به مهتاب ما را در حدود تقریبی روزها قرار می‌دهد. و این چنین است که خورشید مأموریت تعیین زمانی ساعات، و ماه مأموریت تعیین زمانی روزها را بر عهده دارند.

اما آنچه که در این بحث از منظر ما مهم است، توجّه به این حقیقت می‌باشد که بر اساس نگرش های دقیق علمی، تنها تقویم طبیعی زمان، تقویم هجری قمری یعنی «تقویم اسلامی» است. اگر باور ندارید، اینک لحظه یی به تقویم مصنوعی تاریخ که به وسیله انسان ساخته شده است تأمّل کنید:

انسان متمدن در عصر حاضر تلاش کرد تا برای خویش تقویم زمانی خاصی را وضع کند، از این رو دانشمندان غربی با محاسبه اینکه زمین در ظرف مدت ۳۶۰ روز و پنج ساعت و ۴۸ دقیقه و ۴۶ ثانیه یک بار بر محور خورشید می‌چرخد، سال خورشیدی را بر ماه قمری تقسیم نمودند. اما از این عملیه نتیجه مساوی عدد ۱۲ که عدد ماه‌های سال است و اساس حساب زمانی می‌باشد بدست نیامد. پس آنها ناچار شدند تا بعضی از ماه‌ها را ۳۰ روز و بعضی دیگر را ۳۱ روز قرارداده و از روی اجبار ماه فبروری را گاهی ۲۸ روز و گاهی ۲۹ روز به شمار آورند. اما علی رغم همه این تلاش‌های قانون‌شکنانه باز هم آنها با دردسرهای دیگری و از جمله با اختلال در میعاد زمانی حلول سال و اختلال در ایام هفته روبه‌رو گردیدند.

در میان اعراب پیش از اسلام گاهشماری قمری رواج داشت در ابتدا ماهی افزوده به نام نسی نیز وجود داشته که تقریباً هر سه سال بنحوی در گاه‌شماری قمری قرار می‌گرفته که ماه‌ها همواره در یک سال خورشیدی قرار گیرند. اما در سال ۱۰ هجری پس آمدن آیه ۳۶ و ۳۷ سوره توبه مبنی بر اینکه تعداد ماه‌های سال نزد خداوند دوازده ماه می‌باشد، استفاده از این ماه منسوخ شد.

گاه‌شماری هجری قمری از همان ابتدای مهاجرت مسلمانان از مکه به مدینه معمول نشده‌است بلکه ۱۵ سال بعد از تاریخ هجرت محمد و در زمان خلافت عمر بن خطاب، خلیفهٔ دوم به رسمیت شناخته شد. مشهور است که مسلمانان صدر اسلام بنابر پیشنهاد علی بن ابی طالب و تصویب خلیفه وقت، هجرت سرنوشت ساز پیامبر اسلام از مکه به مدینه را مبدأ سال قمری قرار داده‌اند. بدین جهت، تاریخ قمری را تاریخ هجری قمری نامیده‌اند. نیز گفته شده‌است؛ چون عمر احساس کرد که برای تقسیم ثروت و پرداخت حواله‌ها، تاریخی لازم است که بتواند آینده و گذشته را بداند، از یکی از ایرانیان، رسم معمول را در این خصوص پرسید و متوجه شد که ایرانیان برای دانستن سن، مبدأ تاریخی را برگزیده بودند. عمر بعد از مشورت با یارانش تاریخ هجرت محمد را آغاز تاریخ اسلام قرار داد.

گاه‌شماری هجری قمری هلالی معمول‌ترین شیوه محاسبه ماه‌ها در تقویم قمری است که در کشورهای اسلامی به منظور تعیین اعیاد و مناسبت‌های مذهبی استفاده می‌شود، که روز اول هر ماه در این گاه‌شماری بر اساس مشاهده یا پیش‌بینی مشاهده‌پذیری هلال ماه نو در شامگاه روز ۲۹ یا ۳۰ ماه قبل، که آن را استهلال می‌نامند، تعیین می‌شود. این نوع روش آغاز ماه، پیش از اسلام به ویژه در بین اقوام سومری، بابلی و یهودی نیز رایج و سابقه طولانی داشته‌است. پیش‌بینی وضعیت رؤیت هلال ماه‌های قمری به مقادیر مشخصه‌های ماه و خورشید و موقعیت جغرافیایی رصدگر در لحظه غروب خورشیدِ روز بیست‌ونهم ماه قبل بستگی دارد. در واقع در این تقویم کارشناسان با محاسبه مشخصه‌های ماه و خورشید در زمان غروب خورشید روز بیست‌ونهم ماه قمری و مقایسه آن با معیارها و رکوردها، وضعیت رؤیت‌پذیری هلال ماه را پیش‌بینی می‌کنند. این امکان وجود دارد که هلال ماه نو در مکانی بر روی کره زمین، دقایقی بعد از غروب خورشید روز بیست‌ونهم رؤیت شود و در مکان دیگری رؤیت نشود که این اختلافِ یک شبانه‌روزی در رؤیت هلال ماه‌های قمری، اختلاف یک شبانه‌روزی را در **گاه‌شماری هجری قمری هلالی محلی** کشورهای اسلامی سبب می‌شود. مطابق حکم شرعی اگر هلال ماه در شامگاه بیست‌ونهم ماه رؤیت شود، آن ماه به پایان رسیده و فردا اول ماه بعد است؛ ولی اگر هلال ماه در شامگاه روز بیست‌ونهم رویت نشد، ماه ۳۰ روزه می‌شود. در گاه‌شماری هجری قمری، برای توالی ماه‌های ۲۹ و ۳۰ روزه نظم و قاعده مشخصی وجود ندارد. از این رو ممکن است چند ماه متوالی ۲۹ روزه یا ۳۰ روزه وجود داشته باشد. در تقویم قمری هلالی نهایتاً امکان سه ماه ۲۹ روزه متوالی یا چهار ماه ۳۰ روزه متوالی وجود دارد.

مُحَرَّم — صَفَر — رَبیع أول

ربیع ثان — جُمادی أول — جُمادی ثان

رَجَب — شَعبان — رَمَضان

شَوّال — ذوالحِجّة — ذوالقِعدة

گاه‌شماری هجری قمری قراردادی یا **رسمی** به‌عنوان گاه‌شماری قمری یکنواخت در سطح جهان شناخته شده‌است. در این گاه‌شماری از روش محاسباتی خطی و غیرتجربی برای تقریب زدن طول ماه‌های قمری استفاده می‌شود. ماه‌های قمری در آن به‌طور متناوب ۳۰ روزه (ماه‌های فرد) و ۲۹ روزه (ماه‌های زوج) در نظرگرفته می‌شود و در هر سی سال، ۱۱ سال، با ۳۰ روزه کردن آخرین ماه (ذیحجه) کبیسه می‌شود. بر اساس کبیسه‌گیری رایج در یک دوره سی‌ساله، سال‌های متوالی ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۱۳، ۱۶، ۱۸، ۲۱، ۲۴، ۲۶، ۲۹ طول سال به صورت کبیسه (۳۵۵ روزه) می‌باشد، یعنی چنانچه باقی‌مانده حاصل تقسیم سال قمری به عدد ۳۰ یکی از اعداد مذکور باشد آن سال کبیسه‌است؛
و در نوزده سال دیگر طول سال عادی (۳۵۴ روزه) می‌باشد. با توجه به خطی و قراردادی بودن محاسبه این گاه‌شماری نسبت به سال قمری حقیقی (برابر ۳۵۴٫۳۶۷۰۸ روز) طی حدود ۲۴۱۹ سال یکبار به اندازه یک روز نیاز به تصحیح دارد.

این گاه‌شماری برای کاربردهای محلی و مذهبی که آغاز ماه براساس مشاهده یا محاسبه استهلال واقعی می‌باشد، ملاک قرار نمی‌گیرد و با گاه‌شماری هجری قمری هلالی در بعضی ماه‌ها یک یا دو روز متغیر است، ولی بعلت خطی بودن در گاه‌شماری‌ترتیب کبیسه در یک دوره سی ساله بر اساس سال قمری حسابی، در هر نوع گاهشماری قمری قراردادی یکسان است و از قرار زیر می‌باشد:

(۳ کبیسه سه ساله - ۱ کبیسه دو ساله - ۳ کبیسه سه ساله - ۱ کبیسه دو ساله - ۲ کبیسه سه ساله - ۱ کبیسه دو ساله)
اما در اقسام گاهشماری قمری قراردادی، با توجه به سال متفاوت شروع دوره سی ساله، کبیسه بودن بعضی سال‌ها با هم متفاوت است. جدول زیر توالی متفاوت کبیسه گیری‌ها را نشان می‌دهد: تطبیقی کاربرد دارد.

	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم	نهم	دهم	یازدهم
روش رایج	۲	۵	۷	۱۰	۱۳	۱۶	۱۸	۲۱	۲۴	۲۶	۲۷
روش بیرشک	۲	۵	۷	۱۰	۱۳	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۶	۲۹
حبش مروزی	۲	۵	۸	۱۱	۱۳	۱۶	۱۹	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰

روزشمار سالهای متفاوت با روش رایج

۳۰	۲۷	۱۹	۱۶	۱۱	۸

سالهایی که در زیجهای مختلف نسبت به زیج تقویم قمری قراردادی رایج از نظر روزشمار متفاوت هستند.

–	_	_	_	۱-	۱-	روش بیرشک
۱+	۱+	۱+	_	۱+	۱+	حبش مروزی

در ایران معروف‌ترین شیوه کبیسه‌گیری شیوه احمد بیرشک است؛ که با شیوه رایج جهانی، در یکی از سال‌ها متفاوت است. ذبیح بهروز روش کبیسه‌گیری زیج حبش مروزی که بسیار متفاوت از دو شیوه دیگر است را به عنوان روش درست توصیه کرده‌است. بسته به اینکه از چه روشی برای حساب کردن سال‌های کبیسهٔ قمری استفاده شود در بعضی سال‌ها، یک یا حداکثر دو روز اختلاف در تقارن با هجری قمری هلالی [حقیقی] پیش می‌آید.

در گاه‌شماری قمری قراردادی رایج جهانی دوره اخیر سی ساله ۱۴۳۷ تا ۱۴۶۶ قمری است.

گاه‌شماری هجری قمری اُمّ‌القُری، گاه‌شماری رسمی کشور عربستان سعودی است. این تقویم سال ۱۳۴۶ قمری آغاز شد و از سال ۱۴۰۰ قمری زیر نظر گروه نجومی استخراج می‌شد و از سال ۱۴۲۰ قمری، روز اول هر ماه براساس محاسبه نجومی تولد ماه (مقارنه ماه)، با توجه به غروب خورشید قبل از افول ماه، طبق موقعیت و افق کعبه در شهر مکه تعیین می‌گردد. این تقویم ممکن است در بعضی ماه‌ها یکروز از تقویم هجری قمری هلالی جلوتر باشد. گاه‌شماری هجری شمسی نیز ضمیمه آن است که عنوان ماه‌های آن برجی است.

- تبدیل هجری قمری به هجری خورشیدی: سال قمری را در ۱۱ ضرب کرده، حاصل را بر ۳۶۵ تقسیم می‌کنند. سپس نتیجه را از همان سال قمری تفریق می‌کنند.
- تبدیل هجری قمری به گاه‌شماری میلادی (گرگوری): سال قمری را در ۳۲ ضرب کرده و نتیجه را بر ۳۳ تقسیم می‌کنند. سپس عدد حاصل را با ۶۲۲ جمع می‌کنند.
- تبدیل هجری خورشیدی به هجری قمری: سال خورشیدی را در ۱۱ ضرب کرده بر ۳۵۴ تقسیم می‌کنند و نتیجه را با همان سال خورشیدی جمع می‌کنند.
- تبدیل گاه‌شماری میلادی (گرگوری) به هجری قمری: سال میلادی را از ۶۲۲ کم کرده و نتیجه را در ۳۳ ضرب می‌کنند. سپس حاصل را بر ۳۲ تقسیم می‌کنند.

همچنین اگر سال میلادی گرگوری = G، سال هجری قمری = H و سال هجری شمسی = S باشد، داریم:

- تبدیل هجری قمری به هجری خورشیدی:
  S = [(H × ۳۵۴) + (H ÷ ۴)] ÷ ۳۶۵
- تبدیل هجری قمری به گاه‌شماری میلادی (گرگوری):
  H = G − (H ÷ ۳۳) + ۶۲۲
- تبدیل هجری خورشیدی به هجری قمری:
  H = [(S × ۳۶۵) - (S ÷ ۴)] ÷ ۳۵۴
- تبدیل گاه‌شماری میلادی (گرگوری) به هجری قمری : [G = H − ۶۲۲ + [(G - ۶۲۲) ÷ ۳۲

استهلال (هلال‌بینی، بَرن‌بینی)

تلاش برای رؤیت هلال ماه را گویند. این عمل دارای ارزش نجومی است، زیرا ماه قمری ممکن است ۲۹ یا ۳۰ روزه باشد و مشاهده ماه نو گاه کاری دشوار و نیازمند محاسبات نجومی است. از نظر اسلام نیز این کار مهم و مستحب محسوب می‌شود. زیرا مناسبت‌های دین اسلام بر مبنای گاه‌شمار قمری تنظیم شده است.

راه های ثابت شدن اول ماه:

۱-خود انسان ماه را ببیند.
۲-عده‌ای که از گفته آنان یقین یا اطمینان پیدا می‌شود، بگویند ماه را دیده‌ایم یا هر چیزی که بواسطه آن یقین حاصل شود.
۳-دو مرد عادل بگویند که در شب ماه را دیده‌ایم.
۴-سی روز از اول ماه قبل بگذرد.
۵-حاکم شرع حکم کند که اول ماه است.

محاسبات نجومی به نظر مشهور اول ماه با پیشگویی منجمین ثابت نمی‌شود، مگر اینکه انسان از گفته آنان یقین یابد.

ویژگی‌های نجومی استهلال:

برای رویت پذیری هلال حداقل ویژگی‌ها و حداقل‌های نجومی ماه، هنگام غروب خورشید از قرار زیرند:
- حداقل ارتفاع ماه: ۷ درجه
- حداقل جدایی زاویه سمتی از خورشید: ۱۳٫۳
- حداقل ضخامت کمان ماه: ۱۵ ثانیه قوسی
- فاز ماه (در صد مساحت روشنایی): ۱ درصد
- مکث ماه، مدت زمان حضور ماه در آسمان از غروب خورشید تا افول ماه است. (لحظه متوسط رویت پذیری ۴:۹ ضرب در زمان مکث است)
- سن هلال ماه (زمان پس از مقارنه تا غروب) نیز از ملاکهای نجومی رویت است. هلال ماه تا ۲۰ ساعت (جوان)، ۲۰-۲۷ ساعت (میانسال) و بیشتر از ۲۷ ساعت (پیر) تلقی می‌شود.
- هنگام استهلال، اوج ماه رویت را مشکل تر و حضیض آنرا نسبتاً آسانتر می‌کند. (بعلت تغییر فاصله و تفاوت اندازه قوسی قطر ماه)
- طول کمان هلال ماه در بهترین وضعیت حداکثر ۱۸۰ درجه است.
- زاویه هلال با افق نیز در صورت هم سمتی ماه با خورشید ۱۸۰ درجه است.

مُحَرَم

ماه مُحَرّم یا **محرم‌الحرام** نخستین ماه تقویم اسلامی (هجری قمری) و به اعتقاد مسلمانان از جملهٔ ماه های حرام است. نام این ماه پیش از اسلام در دوران جاهلیت مؤتمر (در عربی: **مُؤْتَمِر** یا **المُؤْتَمِر**) بوده‌است و در زمان جاهلیت محرم (در عربی :**المُحَرَّم**) نامی بوده که به ماه رجب گفته می‌شد. محرم نخستین ماه از ماه‌های دوازده‌گانه قمری و یکی از ماه‌های حرام است که در دوران جاهلیت و نیز در اسلام، جنگ در آن تحریم شده بود.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۱-آغاز سال هجری قمری-شهادت امیرالمومنین عمر فاروق رض الله عنه
۲-ورود امام حسین رضی الله عنه به کربلا
۴-آغاز خلافت حضرت عثمان رض الله عنه
۷-محاصره امام حسین و بستن آب بر ایشان-ولادت استاد ابوالحسن ندوی
۹-تاسوعا
۱۰-عاشورا-شهادت حضرت حسین رضی الله عنه وفات مولوی خواجه غوث الدین احراری امام جمعه شهرستان خواف-آغاز خلافت عمر بن عبدالعزیز ه-درگذشت بشرحافی له-وفات مولانا انعام الحسن
۱۲-شهادت امام زین العابدین
۱۳-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۸-تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه-وفات عبدالرحمن جامی رحمه الله
۲۱-وفات ابونعیم عبدالله اصفهانی
۲۲-وفات علامه تفتازانی-وفات مولانا عبیدالله پشتدار رحمه الله
۲۷-وفات مولانا عبدالعزیز اللهیاری امام جمعه فقید بیرجند
۲۹-وفات مولانا شاه ولی الله محدث دهلوی

صَفَر

صَفَر (صفرالخیر یا صفر المظفّر) (به عربی: صَفَر) دومین ماه قمری پس از محرم است. در دوران جاهلیت آن را **ناجِر** می‌نامیدند. صفر از ریشه «صفر» به معنی تهی و خالی است. دلیل نامگذاری آن این است که چون این ماه پس از ماه محرم است و مردم دوران جاهلیت در ماه محرم - به دلیل اینکه از ماههای حرام بود- از جنگ دست می‌کشیدند، با فرارسیدن ماه صفر به جنگ روی می‌آوردند و خانه‌ها خالی می‌ماند؛ از این رو به آن صفر گفته‌اند.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۲-وفات علامه مولانا انورشاه کشمیره رحمه الله
۳-وفات عبدالله حاکم نیشابوری رحمه الله
۸-درگذشت حضرت سلمان فارسی رض الله عنع-وفات علامه ابن رشد رحمه الله
۱۳-وفات امام نسایی رحمه الله-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۵-وفات مولانا غلام محمد سربازی رحمه الله
۲۰-اربعین
۲۱-وفات علامه شبیراحد عثمانی رحمه الله
۲۴-وفات مولانا محمدعمر سربازی رحمه الله
۲۶-شهادت شیخ محمدضیایی رحمه الله
۲۷-وفات صلاح الدین ایوبی رحمه الله فاتح بیت المقدس
۲۸-رحلت جانسوز حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم و شهادت امام حسن مجتبی رضی الله و عنه-وفات مجدد الف ثانی امام ربانی رحمه الله
۲۹-وفات یحیی بن شرف نووی رحمه الله

ربیع الاول

ربیع‌الاوّل (به عربی: ربیعُ الأوّل) سومین ماه از ماه‌های قمری است.
ربیع به معنی بهار از ماده رَبع است. علت اینکه به این ماه ربیع گفته می‌شود این است که در فصل بهار گیاهان تر و تازه‌اند و نامگذاری این ماه در فصل بهار رخ داده‌است.
در۱۲ربیع الاول حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بدنیا آمد.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۱-هجرت پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم از مکه به مدینه-وفات علامه عطاء الله بخاری رحمه الله
۸-شهادت امام حسن عسکری رحمه الله
۱۰-ازدواج حضرت محمد صلی الله و علیه وسلم با حضرت خدیجه
۱۱-وفات امام مالک
۱۲-میلاد رسول اکرم صلی الله و علیه وسلم-وفات رسول اکرم صلی الله و علیه وسلم-وفات امام احمد حنبل رحمه الله
۱۳-آغاز خلافت حضرت ابوبکرصدیق رضی الله عنه-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۵-بنای مسجدقبا اولین مسجد در اسلام-وفات سید سلمان ندوی رحمه الله
۱۶-ادای اولین نماز جماعت به امامت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم
۱۷-ولادت امام جعفرصادق رحمه الله
۱۸-وفات شیخ الهند مولانا محمود الحسن دیوبندی رحمه الله
۲۶-صلح امام حسن مجتبی با حضرت معاویه رضی الله عنهما

ربیع الثانی

ربیع‌الثانی یا ربیع‌الآخر (به عربی: ربیع الآخر) چهارمین ماه از ماه‌های قمری است.
ربیع به معنی بهار از ماده رَبع می‌باشد. علت این که به این ماه ربیع گفته می‌شود این است که در فصل بهار گیاهان تر و تازه‌اند و نامگذاری این ماه در فصل بهار رخ داده است.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۳-وفات ام المومنین زینب همسر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم
۵-وفات امام ابویوسف شاگرد اامام ابو حنیفه رحمهماالله-ولادت مولانا اشرفعلی تهانوی رحمه الله
۷-وفات مولانا غلام احمد موحدی رحمه الله
۸-ولادت حضرت عیسی علیه السلام-ولادت امام حسن عسکری رحمه الله
۹-واجب شدن نماز
۱۰-وفات حضرت معصومه رحمه الله
۱۳-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۴-وفات علامه کفایت الله دهلوی رحمه الله
۱۶-وفات شیخ الحدیث مولانا سلیم خان رحمه الله رئیس وفاق المدارس پاکستان و مدیر جامعه فاروقیه کراچی-وفات مولانا خلیل احمد سهارنپوری رحمه الله
۲۲-وفات شیخ عبدالقادر گیلانی رحمه الله
۲۵-وفات علامه ابوالمعالی جوینی رحمه الله

جمادی الاول

جُمادیالاَوّل یا جمادیالاولی (به عربی: جمادى الأولى) پنجمین ماه از ماههای قمری است.
واژه عربی جمادی به معنی زمین خشک و دِج (سفت) است و به خشک شدن زمین در این ماه تابستانی اشاره دارد.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۵-وفات مولانا محمدقاسم نانوتوی رحمه الله موسس دارالعلوم دیوبند
۷-شهادت سید قطب رحمه الله
۱۲-وفات مولانا حسین احمد مدنی رحمه الله
۱۳-وفات حضرت فاطمه رضی الله عنه-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۶-ولادت حضرت زینب رضی الله عنه
۱۸-وفات مولانا انعام الحسن رحمه الله
۱۹-وفات علامه جلال الدین سیوطی رحمه الله
۲۵-ولادت مولانا محمدیوسف رحمه الله فرزند مولانا الیاس
۲۶-وفات شیخ الحدیث مولانا سیدشهاب الدین شهیدی رحمه الله استاد حدیث حوزه علمیه احناف خواف
۲۸-وفات مولانا نعمت الله توحیدی رحمه الله

جمادی الثانی

جُمادیَ الثّانی یا جُمادی الآخِر (به عربی: جُمادی الآخرة، *جُمادی الثّانیة*) ششمین ماه از ماه‌های قمری است.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۴-وفات علامه اقبال لاهوری رحمه الله-وفات جلال الدین رومی رحمه الله
۵-شهادت حضرات طلحه و زبیر رضی الله عنهما
۱۱-وفات حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما-تخریب مسجد بابریها توسط هندوها
۱۲-وفات امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله
۱۳-وفات حاج امداد الله مهاجر مکی رحمه الله-سالروز وفات ام البنین رحمهاالله-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۵-تجدید بنای کعبه توسط حضرت عبدالله بن زبیر رضی الله عنه
۱۷-وفات مفتی هند مولانا عزیزالرحمن عثمانی رحمه الله
۱۸-وفات امام غزالی رحمه الله
۲۰-ولادت حضرت فاطمه رضی الله عنه
۲۱-وفات نجم الدین اربکان رحمه الله معمار اسلام گرایی ترکیه
۲۲-وفات حضرت ابوبکر رضی الله عنه
۲۳-آغاز خلافت امیرالمومنین حضرت عمر فاروق رضی الله عنه
۲۴-ولادت حافظ ابوبکرصاحب تاریخ بغداد
۲۵-وفات مولانا محمدسعید فاضلی رحمه الله امام جمعه شهرستان تایباد

رجب

رَجَب یا **رَجَب المُرَجّب** (به عربی: رَجَب) هفتمین ماه از ماه‌های قمری و یکی از ماه‌های حرام است. در زمان جاهلیت رجب ماه مقدسی بود، در آن برای خدایان قربانی می‌شد و جنگ در آن حرام بود. پس از ظهور اسلام انحرافات به تدریج از بین رفتند. در حدیث مهمی از پیامبر اسلام آمده: «رجب ماه خداست،شعبان ماه من است و رمضان ماه مردم من است.» که رجب را هم‌پایهٔ دو ماه مبارک دیگر نهاده‌است.طبق روایات اسلامی ماه رجب، ماه تهذیب و عبادت و خودسازی، و آغاز یک دوره جدید سلوک به سوی خداست.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۱-ولادت امام محمدباقر رحمه الله-ولادت مولانا جلال الدین سیوطی رحمه الله
۳-شهادت امام علی نقی رحمه الله
۵-وفات ابوالحسن احمد بن محمد رحمه الله صاحب کتاب قدوری
۸-وفات مولانا ادریس کاندهلوی رحمه الله-ولادت علامه مرغینانی رحمه الله
۱۰-ولادت امام محمدتقی رحمه الله-وفات مولانا احمدنارویی رحمه الله استاد دارالعلوم مکی زاهدان
۱۱-وفات مولانا غلام الله رحمه الله مفسر قرآن-وفات ابن عساکر رحمه الله محدث بزرگ
۱۳-ولادت امام علی رضی الله عنه-آغاز ایام بیض-وفات محدث بزرگ امام ترمذی رحمه الله-وفات مولانا اعزاز علی رحمه الله
۱۵-وفات حاج قاضی خواجه محمدنعیم جامی الاحمدی رحمه الله-وفات حضرت زینب رضی الله عنها-وفات حضرت معاویه رضی الله عنه-تغییر قبله-وفات دکتر عبدالحی عارفی رحمه الله-وفات علامه عبدالله گنگوهی رحمه الله
۱۶-وفات مولانا اشرفعلی تهانوی رحمه الله
۱۸-وفات ابراهیم فرزند رسول خدا صلی الله علیه وسلم
۲۰-شهادت محمدربیعی رحمه الله امام جمعه کردستان-وقوع جنک یرموک
۲۱-وفات عمر بن عبدالعزیز رحمه الله-وفات مولانا محمدالیاس رحمه الله
۲۴-وفات ابونصر فارابی رحمه الله
۲۵-شهادت امام موسی کاظم رحمه الله-وفات امام مسلم نیشابوری رحمه الله
۲۶-وفات ابن خلکان رحمه الله
۲۷-معراج رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به عقیده اهل سنت
۲۸-حرکت امام حسین رضی الله عنه از مدینه به مکه

شعبان

شعبان یا **شَعبان المُعَظّم** (به عربی: *شعبان*) هشتمین ماه در گاه‌شماری هجری قمری است.
ماه شعبان، از عزیزترین ماه‌های اسلامی است و به ماه پیامبر اسلام مشهور است. در این ماه اعمال عبادی زیادی به مسلمانان توصیه شده است.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۲-وفات خواجه عبدالله انصار رحمه الله-غزوه بنی مصطلق-وفات شیخ الحدیث مولانا زکریا کاندهلوی رحمه الله
۳-ولادت امام حسین رضی الله عنه
۴-وفات ابوسعید ابوالخیر رحمه الله-ولادت ابوالفضل العباس رحمه الله
۵-ولادت امام زین العابدین رحمه الله
۸-روز بزرگداشت عطار نیشابوری رحمه الله
۱۱-ولادت علی اکبر رحمه الله
۱۲-وفات حافظ ابن حجر اندلسی رحمه الله
۱۳-آغاز ایام البیض(۱۳،۱۴،۱۵)
۱۵-روز بزرگداشت سعدی رحمه الله-ولادت امام مهدی به عقیده اهل تشیع-وفات لیث بن سعد رحمه الله فقیه مصری
۲۲-وفات فقیه بلوچستان مولانا محمدشهداد سراوانی رحمه الله-وفات حاجی قاضی خواجه محمدجامی الاحمدی رحمه الله-ولادت علامه سیدشریف جرجانی رحمه الله-تولد ابن حجر رحمه الله
۲۳-ولادت نورالدین جامی رحمه الله
۲۵-وفات امام مسلم خراسانی رحمه الله
۲۶-وفات مولانا جامی رحمه الله-وفات ابن کثیر رحمه الله
۲۷-وفات امام ابن حزم رحمه الله-وفات علامه زمخشری رحمه الله
۲۸-وفات حافظ سخاوی رحمه الله
۲۹-وفات ابن منذر رحمه الله-وفات امام شافعی رحمه الله

رمضان

رمضان یا **رَمَضان المُبارَک** (به عربی::*رمضان*) نام نهمین ماه سال قمری است. در این ماه، روزه بر مسلمانان واجب شده‌است. ماه رمضان در دین اسلام ماهی مبارک است.
در قرآن از این ماه به عنوان ماهی که در آن قرآن نازل شده یاد شده‌است.با توجه به آیه ۱۸۵ سوره بقره که نزول قرآن را در ماه رمضان می‌گوید و سوره قدر که نزول قرآن را در شب قدر می‌داند، مسلمانان معتقدند که شب قدر در این ماه واقع است.

رمضان یک مناسبت مذهبی است که در طول نهمین ماه قمری، ماه رمضان، رخ می‌دهد. مسلمانان معتقدند قرآن در این ماه بر پیامبر اسلام فرود آمده‌است. در قرآن، مستقیماً به کسانی که ایمان آورده‌اند دستور داده شده که در این ماه روزه بگیرند.

رمضان واژه‌ای عربی است که از سه حرف اصلی «رمض» ساخته‌شده‌است. رمض به معنای داغی سنگ در اثر شدت حرارت تابش خورشید یا شدت گرما است.

رمضان، یک مناسبت مذهبی است که در طول نهمین ماه قمری رخ می دهد. مسلمانان سراسر جهان بر این باورند که کتاب آسمانی قرآن در این ماه بر پیامبر اسلام فرود آمده است. در کتاب آسمانی قرآن، به طور مستقیم به کسانی که ایمان آورده اند دستور داده شده که در این ماه روزه بگیرند. رمضان واژه‌ای عربی است که از سه حرف اصلی «رمض» ساخته شده است. رمض در عربی به معنی شدت گرما زیاد است. به طور کلی رمضان، به عنوان خجسته‌ترین و بهترین ماه در اسلام شناخته می‌شود. از این ماه به عنوان ماه مهمانی خدا هم یاد می شود. گفتنی است که شب قدر، یکی از شب های ماه رمضان است که از نظر مسلمانان، مهمترین شب سال است؛ در یکی از سوره های قرآن به نام سوره قدر، در توصیف این شب پرداخته شده است.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۱-وفات امام حسن بصری(۱۱۰هـ ق)-آتش سوزی در مسجد النبی(۶۵۴هـ ق)
۲-وفات ابن خلدون(۸۰۸هـ ق)
۳-وفات حضرت فاطمه رضی الله عنها(۱۱هـ ق)
۴-وفات عبدالملک ابن حبیب فقیه مالکی(۲۳۸هـ ق)
۶-وفات شیخ ابوعلی سینا(۴۲۸هـ ق)
۷-وفات شاه عبدالعزیز رحمه الله محدث دهلوی(۱۲۳۹هـ ق)
۹-وفات حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه(۳۲هـ ق)
۱۰-وفات حضرت خدیجه رحمها الله(۳قبل از هجرت)-وفات مولانا قمرالدین رحمه الله(۱۴۲۴هـ ق)
۱۱-شهادت احمدصیاد(۱۴۱۶هـ ق)
۱۲-وفات مولانا(۱۴۱۱هـ ق)-وفات ابن جوزی(۹۷هـ ق)
۱۳-روز بزرگداشت حکیم عمرخیام
۱۴-وفات عبدالقادر آخوند داغستانی از علمای بزرگ ترکمن صحرا
۱۵-ولادت امام حسن مجتبی رضی الله عنه(۳هـ ق)-وفات مولانا جلال الدین محلی(۸۶۴هـ ق)
۱۷-بعثت رسول اکرم-وقوع جنگ بدر-وفات حضرت ام المومنین عایشه صدیقه(۵۸هـ ق)
۱۸-وفات خالدبن ولید رضی الله عنه(۲۱هـ ق)-آغاز نزول قرآن(۱۳ قبل از هجرت)
۱۹-ضربت خوردن حضرت علی رضی الله عنه بروایت اهل تشیع-شهادت به روایت اهل سنت(۴۰هـ ق)
۲۰-فتح مکه به دست پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم-آغاز شب های قدر
۲۱-شهادت حضرت علی رضی الله عنه بروایت تشیع
۲۲-وفات علامه ابوالحسن ندوی(۱۴۲۰هـ ق)-وفات ابن ماجه(۲۷۵هـ ق)
۲۵-وفات فخر رازی(۶۰۶هـ ق)
۲۸-وفات مولانا عبدالستار کرد(۱۳۷۴هـ ق)
۳۰- وفات امام بخاری(۲۵۶هـ ق)

حکمت و فلسفه ی روزه و رمضان:

رمضان آمد و آهسته صـدا کرد مرا
مسـتعد سفـر شـهر خـدا کرد مرا
از گلستان کرم طرفه نسیمی بوزید
که سراپای پراز عطر و صفاکردمرا

روزه چیست؟

روزه در لغت

ریشه ی لفظِ **"صیام"** مشتق از **"ص و م"**، صَوم است.
وزن فعلی و صرفی این واژه مطابق **"قال"** است یعنی صام یصوم و دو مصدر برای آن ذکر شده است:
﴿ صوماً،صیاماً﴾
مشتقات اسمی و فعلی ریشه **"صوم"** در قرآن مجید ۱۵ مرتبه ذکر شده است.
مشتقات صوم در قالب افعال مضارع و امر، دو مصدرش و اسم فاعل مونث ومذکر به کار رفته است.
صوم در اصل امساک از مطلق فعل و از حرکت ایستادن است (امساک از خوردن، از گفتار و...)؛
پس به اسپی که از خوردن و رفتن اجتناب کند، صائم گویند؛
و باد اگر از وزش باز ایستد، می‌گویند "صامت الریح".
در قرآن کریم هیچ واژۀ مترادف "صوم" نیست.در هرجای قرآن از صوم یاد شده است منظور همان صوم معهود در نزد عرب و انسانهای دارای ادیان می باشد.

روزه در کتب آسمانی

تورات و انجیلِ فعلی از فرضیت صوم خالی اند و فقط آنرا مدح می کنند.
با وجود آن هم، یهود و نصاری (فعلی) روزهای معیّنی از سال را به اشکال مختلف روزه می گیرند مثل روزه از گوشت، روزه از شیر، روزه از خوردن، وآشامیدن، و در قرآن حکایت روزه حضرت زکریا (ع) و حضرت بی بی مریم (ع) از سخن گفتن نقل شده است.

روزه در اصطلاح

در اصطلاح شرعی **"صوم"** به معنای امساک از اشیاء مخصوص، بر وجه مخصوص از کسی که صفات مخصوصی دارد و در زمان مخصوص با نیت روزه انجام می‌گیرد.
به عبارتی روزه در دین مبین اسلام این است که شخص مکلف از طلوع فجر صبح تا اول شب با نیت روزه از طعام، لذت شهوانی و مواردی از این قبیل که در کتب فقه بیان شده است، اجتناب کند.
حکم روزه که از جمله احکام و عبادات مهم اسلامی است، در قرآن کریم به‌طور نسبتاً وسیع با بیان جزئیات و محدودۀ آن مطرح شده و نخستین آیه مربوط به روزه، حکم تشریع و فرضیت روزه است که قرآن خطاب به مؤمنان می‌فرماید:

«ای افرادی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته شده، همانگونه که بر کسانی که قبل از شما بودند، نوشته شد تا پرهیزکار شوید.»

در آیه‌ی شریفه "**کُتبَ**" به معنای فرضیت روزه است، به این معنا که روزه بر مؤمنان فرض شده است؛ چنان‌که بر ادیان گَذشته نیز شده بود.

روزه عبادتی است انسان ساز، که برای تربیت انسانها تشریع شده است؛

لذا خدای تبارک و تعالی بعد از بیان تشریع روزه بلافاصله میفرماید:

"**لَعَلّكُم تَتّقون**".

به همین دلیل با تعابیری بندگان را مورد خطاب قرار داده که روح بلند انسان پذیرش آن را داشته باشد.

بنابراین خطاب به مؤمنان (**یاأُيُّهَا الّذِينَ آمَنُوا**) در حقیقت توجه دادن مردم به صفت ایمانشان است که شخص مؤمن باید تمام احکام الهی را بپذیرد،

با اینکه مخالف خواستهٔ نفس و ناسازگار با عادات انسان باشد؛

در دین مبین اسلام روزه معامله و معادله نیست که نفعش برای خداوند متعال باشد؛

چون الله تعالی مبرا از هر نقصی، و بی‌نیاز از هرچیز است؛

بلکه طبق بیان صریح قرآن کریم اثر مثبت و خوب هر عبادتی تنها برای خود عبد است؛

همانطوری که آثار بد گناهان نیز عائد خود بندگان می‌شود؛ لذا در جریان روزه نیز همین برگشت آثار اطاعت به خود انسان را در جملهٔ کوتاه و پرمعنا بیان نموده است؛

چون هر انسانی در فطرت خود این معنا را درک می‌کند که هر کسی اگر بخواهد به عالم طهارت و رفیع وصل شود و به مقام بلند کمال و روحانیت ارتقاء یابد،

باید ملتزم شود که نفس سرکش خویش را از لذتهای جسمانی و شهوات بدنی بی‌قید و شرط، کنترل کند؛

به عبارتی انسان از عالم حیوانیت به عالم عقلانیت و انسانیت ترقی یابد.

پس نتیجهٔ بزرگ روزه حصول تقواست که فوائد کثیره و منافع بی‌شماری دارد و تمرین کارساز بر ترک مشتهیات نفس است که با محدودیت موقت و معدود روح انسان را پرورش داده و مقاومت و قدرت ارادهٔ او را در برابر حوادث استوار می‌سازد و غرائز سرکش او را کنترل می‌کند.

این لطف بزرگی از پروردگار عالمیان است که در دنیا و آخرت شامل حال شخص روزه‌دار می‌شود،
و در قرآن کریم، اجر عظیم و غفران الهی برای مؤمنان و روزه‌داران حقیقی وعده داده شده است؛
به همین دلیل قرآن با بیان لطیف به انسان امر نموده که در برابر این نعمت عظیم باید شاکر باشد.
الله تعالی در آیه ۱۸۳ بقره امر به "صیام" نموده و عامل آن را در آیه بعدی بیان نموده و میفرماید:
"أیاماً مَعدودات"
یعنی روزه‌ای که بر شما فرض شده، قلیل بوده و در روزهای خاص و مشخص تعیین شده است؛ یعنی چند روزی.

اللهم رب شهر رمضان الذی انزلت فیه القرآن

همچنین عامل این چند روز در آیه بعدی مطرح شده:
«شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنْزِلَ فِیهِ الْقُرْآنُ...»
«(روزه، در چند روز معدود) ماه رمضان است؛ ماهی که قرآن،... در آن نازل شده است.»
"شهر رمضان" خبر مبتداست که أیاماً معدودات باشد، یا بدل از صیام بوده، به این معنی که روزه ماه رمضان بر شما فرض شده است؛
نتیجهٔ هر دو معنا یکی است؛ یعنی روزه‌ای که برای مؤمنان فرض شده در روزهای خاص و ماه خاص است که ماه رمضان باشد؛ ماهی که قرآن در آن نازل شده است.

درانجام هر یک از عبادات مفروضه اسلامی حکمت و فلسفه ی ظریف و جداگانه نهفته است که با انجام آن عبادت انسان مومن می تواند طهارت، نظافت، صفا و صمیمیت، اخلاص و اخوت، صبر و شکیبایی، تحمل و بردباری و دیگر ارزش های معنوی انسانی را به دست آورد،
و از این راه بتواند خود را از لجن زار مادیت و گرفتاری های دنیوی بطور مقطعی هم اگر شده برای مدت زمانی رهانیده و به پیرایش و تهذیب اخلاقی و روحی خویش بپردازد، تا بدینوسیله بتواند احتیاجات معنوی انسانی و درونی خویش را مرتفع ساخته، روح و معنویات عالی انسانی را در خود تنزیه و تزکیه و پالایش دهد.

روزه یک عبادت کهن است

که در ادیان الهی پیش از اسلام نیز وجود داشته است.
این عبادت خاص، حتی نزد بعضی از ادیان غیر اهل کتاب نیز وجود داشته است،
زیرا این عبات دارای فوائد جسمی ،روحی و معنوی است، که دین داران ادیان آسمانی آن را وسیله ای برای نزدیکی و تقرّب به الله تعالی می دانستند و بت پرستان نیز آن را به عنوان راهی از راه های تهذیب نفس و ریاضت آن می دانستند.
روزه عبادت خاصی است که الله سبحانه و تعالی آن را برای بندگانش اعطا نموده است.
روزه، بعد از آنکه قبله از بیت المقدس بسوی کعبه گردانده شد در ماه شعبان یک ونیم سال بعد از هجرت، بالای مسلمانان فرض شد.
بعضی ها می گویند بعد از سپری شدن ده روز شعبان وعده ای می گویند دو شب شعبان گذشته بود که روزه فرض گردید.
مسلمانان صدر اول اسلام از صحابه کرام و تابعین رضی(رض) به ماه رمضان اهتمام ویژه ای می دادند،
از الله سبحانه و تعالی می خواستند که آنها را تا ماه رمضان زنده نگه دارد تا اینکه بتوانند این ماهٔ پر فیض را روزه بگیرند،
و با قدوم رمضان خوشحال میشدند,روزهای آن را روزه و شبهایش را با نمازِ شب و تلاوت قرآن زنده نگه می داشتند،

و در این ماه با انجام انواع طاعات، نفس خود را تزکیه و پاک می نمودند و خود را برای جهاد با دشمنان آماده می کردند.
آنها می دانستند که ماه رمضان ماه کسالت و تنبلی و خواب نیست،
چنانکه برخی چنین گمان می کنند، بلکه باید گفت ماه رمضان ماه عبادت و عمل است پس باید این ماه پر برکت را گرامی بداریم و این فرصت را غنیمت بشماریم و این ایام را با انواع عبادت و طاعات از ذکر و تلاوت سپری کنیم.
بسا وقایع و غزوه ها در ماهٔ مبارک رمضان اتفاق افتاده است که به بعضی از آنها دراینجا اشاره میکنیم:
۱- غزوه سرنوشت ساز بدر:
که درسال دوم هجری درهفده‌هم رمضان به وقوع پیوست که درین غزوه مسلمانان باوجود تعداد کم و تجهیزات ناچیز توانستند علیه‌ی مشرکین تجاوزگر که ازحیث نیروی انسانی و تجهیزات جنگی سه برابر مسلمانان بودند، شجاعانه پیروز شوند.
۲- رمضان سال سوم هجری آماده‌گی پیامبر صلی الله علیه وسلم و اصحاب جلیل القدرشان رضی الله عنه به غزوه احد.
۳- رمضان سال پنجم هجری آماده‌گی به غزوه‌ی احزاب و حفرخندق بنابه پیشنهاد حضرت سلمان فارسی رضی الله عنه
۴- در رمضان سال ششم هجری سریهٔ غالب بن عبدالله علیه گروهی از کفار کینه توز به وقوع پیوست.
۵- در بیستم رمضان سال هشتم هجری فتح مکه صورت گرفت که خداوند جل جلاله این پیروزی را به نام فتح مبین یاد کرده است.
۶- باز هم در سال هشتم هجری درماه مبارک رمضان تمام بت های مکه و اطراف آن شکستانده شد.
۷- رمضان سال نهم هجری بازگشت پیروزمندانه‌ی رسول خدا صلی الله علیه وسلم از غزوهٔ تبوک.
۸- رمضان سال سیزدهم هجری جنگ بویب رخ داد که این سرزمین در عراق واقع است و مسلمانان درین جنگ به سرکرده‌گی مثنی بن حارثه به پیروزی نایل آمدند.
۹- رمضان سال (۵۳) هجری فتح جزیرهٔ رودس.
۱۰- در چهاردهم رمضان سال (۶۷) هجری دولت مختار ثقفي سقوط نمود که او ادعای پیامبری می‌نمود.
۱۱- در رمضان سال (۹۱) هجری جزیرهٔ طریف در اندلس فتح گردید.
۱۲- در رمضان همان سال اندلس یا اسپانیای امروزی توسط فرمانده‌ی شجاع و غیور امت اسلام طارق بن زیاد فتح گردید.
۱۳- در رمضان سال (۱۰۲) هجری فتح قسمت‌های از سرزمین فرانسه به وقوع پیوست.
۱۴- دهم رمضان سال (۲۲۲) هجری فتح شهر بابک خرمی در زمان معتصم‌بالله خلیفهٔ عباسی.
۱۵- در رمضان سال (۲۲۳) هجری فتح عموریه توسط معتصم‌بالله عباسی.
۱۶- در چهاردهم رمضان سال (۲۶۴) هجری سقوط سرقوسه توسط مسلمانان.
۱۷- رمضان سال (۵۵۹) پیروزی مسلمانان در واقعهٔ حارم علیه رومی‌ها.
۱۸- رمضان سال (۵۸۴) فتح کرم و صفد توسط سلطان صلاح الدین ایوبی.
۱۹- روز جمعه در بیست پنجم رمضان سال (۶۵۹) واقعهٔ عین جالوت رخ داد که درآن مسلمانان علیه مغول‌های متجاوز پیروز شدند

۲۰- رمضان سال (۶۶۶) فتح انطاکیه و پیروزی علیه صلیبیان غاصب.
۲۱- رمضان سال (۶۷۳) فتح ارمنستان.
۲۲- رمضان سال (۷۹۱) فتح بوسنیا.
۲۳-در بیست پنجم رمضان سال (۸۲۷) فتح بلگراد به دست سلطان عثمانی سلیمان القانونی.
۲۴- در رمضان سال (۸۲۹) جزیره‌ی قبرص فتح گردید.

EID Mubarak

شوال

شوال، شَوّال المُکَرّم یا **شوّال المکرّمة** (به عربی: شوال) دهمین ماه از ماه‌های قمری در گاه‌شماری اسلامی است. ماه شوال، بعد از رمضان و پیش ازذی‌القعده قرار دارد و روز اول آن، عید فطر است.
همچنین طبق سنت پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم،اهل سنت شش روز از شوال را روزه می گیرند.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۱-عید سعیدفطر
۴-وفات قاری محمدطیب(۱۴۰۳هـ ق)-ولادت مولانا شاه ولی الله دهلوی(۱۱۱۴هـ ق)
۵-شهادت علامه سیدجمال الدین اسدآبادی(۱۳۱۴هـ ق)
۶-وفات جنگ احد(۳هـ ق)
۸-جنگ بدر و شهادت حضرات حمزه و عبدالله بن جحش رضی الله عنهما به همراه۷۲تن از اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم-وفات دکتر محمود غازی
۹-وفات ملا عبدالله احمدیان نویسنده معاصر اهل سنت(۱۳۸۳هـ ش)-وفات ابن سیرین(۱۱۰هـ ق)
۱۰-وفات مولانا مفتی محمدشفیع عثمانی بانی دارالعلوم کراچی(۱۳۶۹هـ ق)
۱۳-وفات مفتی خدا نظر(۱۳۸۰هـ ش)-ولادت امام بخاری(۱۹۴هـ ق)-وفات امام ابو داود(۲۷۵هـ ق)
۱۵-وفات مولانا سیحد احمدالحسینی(۱۳۷۸هـ ش)
۱۷-وقوع جنگ خندق(۵هـ ق)
۱۹-ولادت ابوحامد اسفراینی(۴۰۶هـ ق)-وفات ابن جبیر ادیب و دانشمند(۶۱۳هـ ق)
۲۰-وفات علامه فیروزآبادی(۸۱۷هـ ق)
۲۱-فتح اندلس به دست مسلمانان(۹۳هـ ق)
۲۲-وفات ابن حبان(۳۵۲هـ ق)-وفات صدرالدین ابوبکر بن ثابت فقیه شافعی مذهب(۵۵۲هـ ق)
۲۳-شهادت عمر مختار(۱۹۳۱میلادی)
۲۵-شهادت امام جعفر صادق-وفات سیدمناظر احسن گیلانی(۱۳۷۵هـ ق)
۲۶-وفات ابن حاجب نحوی(۶۳۶هـ ق)

ذیقعده

ذیقعده، ذی‌القَعده یا *ذوالقَعدةالحرام* (به عربی: *ذو القعدة*)، یازدهمین ماه از ماه‌های قمری است که در تقویم هجری قمری قراردادی ۳۰ روزه است.
ماه ذی القعده، از ماه‌های حرام است که شروع جنگ در آن حتی با دشمنان اسلام حرام است؛ مگر این‌که آنها جنگ را به مسلمانان تحمیل نمایند. در این ماه زائران خانه خدا از اطراف و اکنافِ جهان به سوی مکه و مدینه حرکت می‌کنند. این ماه، ماه اجابت دعا نامیده شده‌است. ماه ذی الحجة، که ماه حج است، همراه با ماه قبل و بعد از آن، ماه‌های حرام اند (ماه چهارم حرام، ماه رجب است). شاید یکی از اهداف آتش‌بس در این سه ماه، آرامش جامعه و توفیق برای حج و عبادت باشد.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۱-ولادت حضرت معصومه(۱۷۳هـ ق)
۳-وفات مولانا محمد یوسف بنوری(۱۳۹۷هـ ق)
۵-وفات امام ابن هشام(۷۶۱هـ ق)
۸-وفات امام دارالقطنئی(۳۸۵هـ ق)
۱۱-ولادت امام رضا(۱۴۸هـ ق)
۱۲-وفات قاضی قصرقندی(۱۴۲۱هـ ق)
۱۳-وفات مولانا ابراهیم دامنی(۱۳۸۰هـ ش)
۱۴-وفات ابن سمعون خطیب حنبلی(۳۸۷هـ ق)-وفات ابو جعفر احمد بن محمدالطحاوی(۳۲۱هـ ق)
۱۷-وفات مولانا عبدالشکور لکهنوی(۱۳۸۱هـ ق)
۱۸-تولد شاعر نامدار عمر خیام(۴۳۹هـ ق)
۲۴-شهادت سید اسماعیل و سید احمد شهید(۱۲۴۶هـ ق)
۲۹-شهادت امام محمدتقی-وفات مولانا محمدیوسف فرزند مولانا الیاس(۱۳۸۴هـ ق)

ذی‌حجه

ذی‌الحجّه یا **ذی‌الحِجّةُ الحرام** (به عربی: *ذو الحِجّة*) دوازدهمین و آخرین ماه از ماه‌های قمری است. این ماه یکی از ماههای حرام است. در برخی روایات اسلامی آمده‌است که شب‌های دهگانه‌ای که خداوند در آیات «و الفجر و لیال عشر» به آن قسم یاد کرده‌است، و «اشهر معلومات» که در آیه ۲۸ سوره حج آمده و مؤمنین باید در آن به یاد خدا باشند، ده روز اول ماه ذی الحجه‌است. همچنین ۱۰ روزی که خدا در میقات با موسی به ۳۰ روز میقات او اضافه کرد، این دهه می‌باشد. در حدیثی از رسول خدا وارد شده‌است که عبادت و کار نیک در هیچ ایامی به‌اندازه این دهه فضیلت ندارد.

معنی نام این ماه «صاحب حج» است و آیین حج در روزهای هشتم، نهم و دهم این ماه انجام می‌گیرد. درزمان جاهلی نام این ماه بُرَک و همچنین مسبل بوده‌است.

رویداد ها و وقایع تاریخی:

۶-وفات مولانا مفتی محمود(۱۴۰۰هـ ق)
۷-شهادت امام محمد باقر
۸-وفات ابو احمد عبدالله دارمی(۲۵۵هـ ق)
۹-روز عرفه و نیایش
۱۰-عیدسعید قربان-وفات مولانا عبدالعزیز ملازاده فقیه بلوچستان و بنیانگذار دارالعلوم مکی زاهدان(۱۳۶۶هـ ش)-وفات مولانا خواجه شمس الدین مطهری فقیه استان خراسان و بنیان گذار حوزه علمیه احناف خواف
۱۴-معجزه شق القمر از سوی پیامبر صلی الله علیه وسلم-وفات علامه مرغینانی(۵۹۳هـ ق)
۱۵-ولادت امام علی النقی
۱۶-وفات امام رازی(۶۰۶هـ ق
۱۸-غدیرخم-شهادت عثمان رضی الله عنه(۳۵هـ ق)
۲۰-ولادت امام موسی کاظم
۲۲-بیعت مردم با حضرت علی رضی الله عنه برای خلافت(۳۵هـ ق)-وفات مولانا عبدالله روانبد شاعر بلوچ(۱۴۰۸هـ ق)
۲۳-وفات استاد عبدالباسط قاری مشهور(۱۳۶۸هـ ق)
۲۴-روز مباهله پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم
۲۵-آغاز خلافت حضرت علی رضی الله عنه(۳۵هـ ق)
۲۷-وفات بها الدین ادب نماینده سابق مردم سنندج(۱۳۸۶هـ ش)-وفات شیخ سعدی(۶۹۴-۶۹۱هـ ق)
۲۸-وفات حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه(۶۳هـ ق)

فضائل دهه ذی الحجه

دهه ذو الحجه

در فضیلت و بزرگی این دهه مبارک ادله بسیاری از قرآن و سنت وارد شده است:

۱- الله سبحانه و تعالی می فرماید: { والفجر ولیال عشر } [الفجر/۲-۱] (قسم به سپیده دم و قسم به شب های دهگانه) ابن کثیر رحمه الله در تفسیر خود می گوید: منظور از این ده شب دهه ذی الحجه است همانطور که ابن عباس رضی الله عنهما و ابن زبیر ـ رضی الله عنهما ـ و مجاهد و دیگران گفته اند. [رواه البخاری]

۲- و همچنین از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که گفت: رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ فرمود: «هیچ ایامی نیست که نزد الله سبحانه و تعالی عمل صالح محبوبتر از این ایام باشد» گفتند: و نه حتی جهاد در راه الله؟ فرمود: «ونه جهاد در راه الله مگر شخصی که با جان و مال خود خارج شود و هیچ کدامشان را برنگرداند»

۳- و الله سبحانه و تعالی می فرماید: {ویذکروا اسم الله فی أیام معلومات} [الحج/۲۸] (ونام الله را یاد کنند در روزهای مشخص) ابن عباس در تفسیر آن می گوید: یعنی روزهای دهگانه ذی الحجه [تفسیر ابن کثیر]

۴- و از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ فرمودند: «هیچ ایامی نیست که عمل صالح در آن محبوبتر از این ایام دهگانه باشد؛ پس در آنها بسیار تهلیل (لا اله الا الله) و تکبیر (الله اکبر) و تحمید (الحمدلله) بگویید» [رواه احمد]

۵- سعید بن جبیر رحمه الله (راوی حدیث دوم از ابن عباس) وقتی که دهه ذی الحجه داخل می شد تا جایی در عبادت تلاش می کرد که توانش به پایان می رسید. [رواه الدارمی]

۶- و همچنین ابن حجر عسقلانی در فتح الباری (شرح صحیح بخاری) می گوید: و آنچه در فضیلت و برتری ایام ذی الحجه نمایان است جمع شدن تمام عبادات در این مناسبت است، یعنی: نماز و روزه و صدقه و حج، و در هیچ مناسبت دیگری چنین نیست.

ذو الحجة

آنچه در این دهه مستحب است

۱- نماز: در این ایام زود رفتن برای انجام فرائض در مسجد و بسیار انجام دادن نوافل مستحب است زیرا این اعمال از بهترین قربات است. ثوبان ـ رضی الله عنه ـ می گوید: شنیدم رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ فرمود: «بر تو باد بسیار سجده بردن برای الله که تو سجده ای برای الله نمی بری مگر آنکه الله تو را به خاطر آن درجه ای بالا می برد و گناهی از گناهانت پاک می کند» [رواه مسلم] و این فضیلت در تمام سال وجود دارد.

۲- روزه: از هنیده بن خالد ـ رضی الله عنه ـ از همسرش رضی الله عنها از برخی از همسران رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ روایت می کند که «رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ نهم ذی الحجه و روز عاشورا و سه روز از هر ماه را روزه می گرفت». [رواه الامام أحمد و أبوداود و النسائی] امام نووی رحمه الله درباره روزه ایام ده گانه می گوید: روزه آن شدیدا مستحب است.

۳- تکبیر و تهلیل و تحمید: به دلیل آنچه در حدیث ابن عمر رضی الله عنهما که گذشت وارد شده است: «پس در این روزها (روزهای دهگانه) بسیار تهلیل و تکبیر و تحمید بگویید» و امام بخاری رحمه الله می گوید: «ابن عمر و ابوهریره رضی الله عنهما در روزهای دهگانه وارد بازار می شدند و تکبیر می گفتند و مردم به تکبیر آنها تکبیر می گفتند» و همچنین امام بخاری می گوید: «و عمر ین الخطاب ـ رضی الله عنه ـ در قبه اش در منی [منا] تکبیر می گفت و اهل مسجد تکبیر او را می شنیدند و تکبیر می گفتند و مردم در بازار به تکبیر آنها تکبیر می گفتند چنانکه منی بر اثر تکبیر آنها به لرزه می افتاد» و عادت ابن عمر این بود که در این ایام در منا و قبل از نمازها و در رختخوابش و در خیمه اش و در مجلسش و در حال راه رفتنش تکبیر می گفت و مستحب این است که تکبیر به صدای بلند باشد به دلیل فعل عمربن الخطاب و ابن عمر و ابی هریره رضی الله عنهما.
شایسته است ما مسلمانان این سنت فراموش شده را که متاسفانه حتی در بین اهل صلاح و خیر به فراموشی سپرده شده است به مانند آنچه در میان سلف صالحمان بود زنده کنیم.

نحوه تکبیر:

الف) الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر کبیرا
ب) الله اکبر، الله اکبر، لا اله الا الله، و الله اکبر، الله اکبر، و لله الحمد.
ج) الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر، لا اله الا الله، و الله اکبر، الله اکبر، و لله الحمد.

۴- روزه روز عرفه: روزه عرفه به دلیل آنچه از رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ در مورد روزه عرفه به ثبوت رسیده است مستحب است. رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ می فرماید: : «[ثواب] آن را نزد خداوند اینگونه احتساب می کنم که کفاره گناهان سال قبل و سال بعدش باشد» [رواه مسلم] اما هر کس که خود در صحرای عرفه حاضر باشد (یعنی خود حاجی باشد) روزه برایش مستحب نیست زیرا رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ در حالی که روزه نبود در عرفه وقوف نمود.

۵- فضیلت روز قربانی (نحر): بسیاری از مسلمانان از عظمت و بزرگی این روز غفلت می ورزند حال آنکه برخی از علما بر این نظر هستند که این روز مطلقا بهترین روز سال است حتی بهتر از روز عرفه. ابن قیم رحمه الله می گوید: «بهترین روزها نزد خداوند روز نحر است که همان روز حج اکبر است» چنانکه در سنن ابی داود از رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ روایت است که فرمود: «بزرگترین ایام نزد الله سبحانه و تعالی روز نحر است و پس از آن روز قَرّ» و روز قر یعنی روز استقرار در منی که روز ۱۱ ذی الحجه است و گفته شده است که روز عرفه بهتر است زیرا روزه اش کفاره گناهان دو سال است و هیچ روزی نیست که خداوند به اندازه روز عرفه انسانها را از آتش آزاد سازد، به این دلیل که در این روز خداوند به بندگانش نزدیک می شود و به خاطر اهل موقف (حجاجی که در عرفات وقوف کرده اند) به فرشتگان مباهات می کند. البته قول اول صحیح تر است زیرا حدیثی که درباره آن آمده معارضی نداردو الله اعلم. و چه روز عرفه بافضیلت تر باشد و یا روز نحر، انسان مسلمان چه حاجی باشد چه مقیم باید در به دست آوردن این فضایل و استفاده از فرصت کوشا باشد...

چگونه به استقبال این مواسم خیر برویم؟

۱- شایسته است انسان مسلمان با توبه نصوح و صادقانه و برگشتن از گناهان و ترک آنها به استقبال این مواسم خیر برود زیرا این گناهان است که انسان را از فضل پروردگار محروم می سازد.

۲- و همچنین باید با عزم صادق و جدی برای اغتنام این فرصتها از این مواسم مبارک استقبال کنیم و هر که با خداوند صدق ورزد، خداوند نیز او را تصدیق خواهد کرد: {والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا وإن الله لمع المحسنین} [العنکبوت/۶۹] (و کسانی که در راه ما جهاد کردند، قطعا آنها را به راه های خویش هدایت خواهیم کرد) پس برادر و خواهر مسلمان من! تا فرصت هست از آن استفاده ببر. خداوند ما را بر قدردانی این مواسم موفق بدارد.

برخی از احکام قربانی:

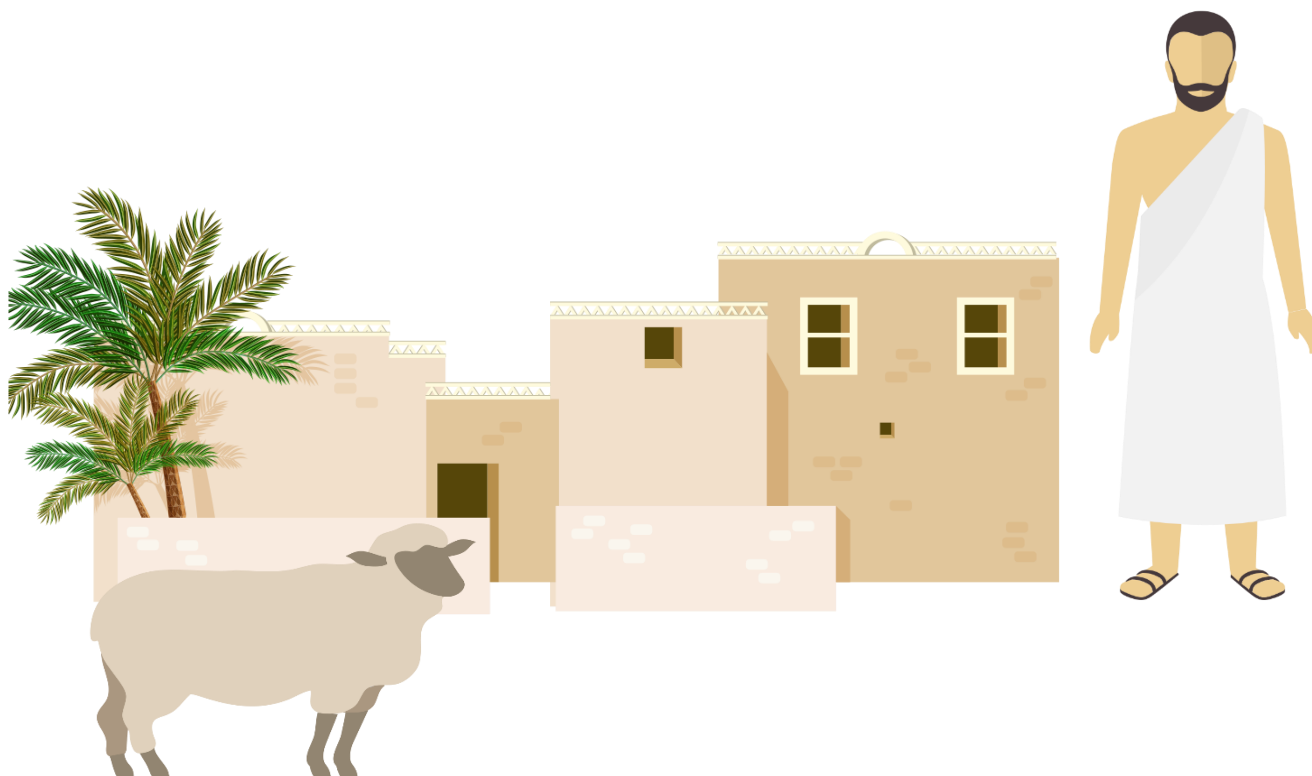
اصل در قربانی آن است که برای زنده ها مشروع است چنانکه رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ و اصحابش برای خود و خانواده شان قربانی می کردند اما اینکه برخی از مردم گمان می کنند قربانی تنها برای مرده گان است، صحیح نیست و اصل و اساسی ندارد. اما قربانی برای اموات سه حالت دارد:

۱- به همراه زنده گان برای آنها نیز قربانی شود؛ مانند اینکه فرد برای خود و خانواده اش قربانی کند و قصدش زنده گان و اموات باشد (خویشاوندانش که فوت نموده اند) و دلیل این قول قربانی کردن رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ برای خود و خانواده اش است در حالی که برخی از خانواده او فوت کرده بودند

۲- اینکه فرد بر اساس وصیت متوفی برایش قربانی کند.

۳- اینکه فرد به عنوان صدقه برای اموات بطور مستقل قربانی کند: و این جایز است و فقهای حنبلی تقریر نموده اند که ثواب آن به متوفی می رسد (با قیاس بر صدقه) اما آنچه مشخص است این نوع قربانی سنت و مستحب نیست به دلیل آنکه رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ برای هیچکدام از درگذشتگانش به طور خصوصی قربانی ننموده است. نه برای حمزه سید الشهداء ـ رضی الله عنه ـ و نه برای فرزندانش که قبل از او وفات کردند و نه برای همسرش ام المومنین خدیجه رضی الله عنها که از محبوب ترین همسرانش بود. و از هیچکدام از اصحاب پیامبر رضی الله عنهم اجمعین روایت نشده که برای یکی از بستگان متوفی خود بطور خصوصی قربانی کرده باشند. همچنین کاری که برخی از مردم انجام می دهند و سال اول وفات میت برایش قربانی می کنند و اعتقاد دارند که در این قربانی نباید هیچ کس را شریک نمود، صحیح نیست. شاید اگر آنها می دانستند می توان از طرف خود و خانواده خود چه زنده گان و چه رفتگان قربانی نمود، چنین نمی کردند.

تقویم هجری قمری بخش جدایی ناپذیر از هویت جوامع مسلمان:

امروزه بیش از چهل تقویم در جهان رایج و برخی از آنها بیش از بقیه مشهوراند.بیشتر این تقویم ها شمسی وبرخی قمری هستند.بر اساس روایت های تاریخی،مصری ها از نخستین ملت هایی بودند که حساب شمسی را بنیاد تقویم خود قرار دادند.در تقویم های شمسی فصل های چهارگانه سال مدنظر قرار گرفته اند و هر شبانه روز۲۴ساعت است که از نیمه شب آغاز و تا۲۴بعد در نیمه شب پایان می یابد.اما در تقویم های قمری با غروب آفتاب یک شبانه روز تمام می شود.و شبانه روز جدید آغاز می گردد.تقویم اسلامی مشهور به تقویم هجری قمری بخشی جدایی ناپذیر از هویت جوامع اسلامی مشهور به تقویم هجری قمری بخشی جدایی ناپذیر از هویت جوامع مسلمان وآحاد مسلمانان در گوشه و کنار جهان است.انتساب این تقویم به هجرت پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه وسلم و سایر مهاجرین به مدینه منوره است،هجرتی که یک نقطه عطف بزرگ و سرنوشت ساز در تاریخ اسلام به شمار می آید.

اگرچه عموم مسلمانان از مناسبتهای مهمی مثل رمضان و عیدین به شیوه های مختلفی مطلع میشوند،اما بسیاری از آنها نمی دانند آغاز سال هجری قمری با ماه محرم الحرام است.متاسفانه به دلیل غفلت مسلمانان و کوتاهی بیشتر رهبران سیاسی و اندیشمندان دینی،اقشار مختلف مسلمان یا اسامی همه ماه های قمری را به خوبی نمی دانند یا از ترتیب دقیق آنها خبر ندارند.

چرا تاریخ قمری مهم است؟

آگاهی از تقویم اسلامی از آن جهت توجه مسلمانان را می طلبد که اساس بسیاری از احکام شرعی و عبادی،و همچنین وقایع مهم تاریخی مبتی بر دانستن تاریخ قمری است،به عنوان نمونه اگر از تاریخ دقیق رمضان،روز عرفه،ایام بیض(سیزدهم،چهاردهم و پانزدهم هر ماه قمری)و عاشورا مطلع نباشیم.چگونه می توانیم فضیلت روزه و عبادات مخصوص این ماه را درک کنیم؟علاوه بر این،چگونه می توان بدون آگاهی از تاریخ قمری از عید فطر و قربان با خبر شد؟مناسک حج و قربانی را به جای آورد و تکبیرات تشریق را از دست نداد؟باید دانست که تاریخ معتبر از دیدگاه فقه اسلامی تاریخ قمری است.به همین علت در احکامی مثل عده زن متوفا عنها، مطلقه یائسه و زنی که شوهرش مفقودالاثر است ماه و سال قمری معتبر است نه شمسی.

از طرفی قرآن مجید در چندین سوره اهمیت و افادیت تقویم قمری را بیان نموده:

اوست خدایی که آفتاب را رخشان و ماه را تابان فرمود و سیر ماه را در منازلی معین کرد تا بدین واسطه شماره سنوات و حساب ایام را بدانید. اینها را خدا جز به حق نیافریده. خدا آیات خود را برای اهل علم و معرفت مفصل بیان می‌کند.(سوره یونس آیه۵)

ماه رمضان ماهی است که قرآن در آن نازل شده برای هدایت بشر و برای راهنمایی و امتیاز حق از باطل، پس هر که دریابد ماه رمضان را باید آن را روزه بدارد، و هر که ناخوش یا در سفر باشد (به شماره آنچه روزه خورده است) از ماهای دیگر روزه دارد، که خداوند برای شما حکم را آسان خواسته و تکلیف را مشکل نگرفته، و خواسته تا اینکه عدد روزه را تکمیل کرده و خدا را به عظمت یاد کنید که شما را هدایت فرمود، باشد که (از این نعمت بزرگ) سپاسگزار شوید.(سوره بقره۱۸۵)

حجّ (واجب) در ماههایی معیّن است، پس هر که در این ماهها حج می‌گزارد بایست آنچه میان زن و شوهر رواست ترک کند و کار ناروا (مانند دروغ و بدگویی) را ترک کند و مجادله نکند، و شما هر کار نیک کنید خدا بر آن آگاه است و توشه (تقوا برای راه آخرت) برگیرید که بهترین توشه این راه تقواست و از من پروا کنید ای صاحبان عقل.(بقره۱۹۷)

همانا عدد ماههای سال نزد خدا در کتاب (تکوین و تشریع) خدا دوازده ماه است از آن روزی که خدا آسمان و زمین را بیافرید و از آن دوازده ماه چهار ماه ماههای حرام است (نزد اکثر مفسرین آن چهار ماه ذیقعده و ذیحجه و محرم و رجب است) این است دین استوار و محکم، پس در آن ماهها ظلم و ستم (به جنگ و خونریزی) در حق خود و یکدیگر مکنید و متفقا همه با مشرکان قتال و کارزار کنید چنانکه مشرکان نیز همه متّفقا با شما به جنگ و خصومت برمی‌خیزند و بدانید که خدا با اهل تقواست.(توبه۳۶)

چرا هجرت مبدا تقویم اسلامی شد؟

برعکس بسیاری از تقویم های متداول که نسبت آنها به سالروز تولد افراد،فصل های موسمی و یا آغاز حکومت حکام و پادشاهان می باشد،تقویم اسلامی به عملی نیک و پسندیده منسوب است.به گفته بسیاری از اندیشمندانبزرگترین واقعه در تاریخ اسلام هجرت پیامبر اکرم –صلی الله و علیه وسلم-و مسلمانان به مدینه منوره است. این رویداد سرنوشت ساز نقطه عطفی در تاریخ اسلام و مسلمانان محسوب می شود.پس از هجرت،مسلمانان توانستند به آزادی دینی و مدنی دست یابند.تارو پود سبک زندگی اسلامی و برنامه های اقتصادی و سیاسی اسلام در مدینه ظاهر گشت.فرصتی طلایی برای ترویج و تبلیغ دین برگزیده الله ذوالجلال به دست آمد.همین امر باعث شد تا حضرت عمر فاروق-رض الله عنه-در دوران خلافت راشده اش واقعه هجرت را نقطه آغاز تقویم اسلامی قرار دهد.رای حضرت عثمان و علی-رض الله عنهما-نیز همین بود.از طرفی قرآن مجید نیز به همین نکته اشاره دارد:

تو (ای رسول ما) هرگز در مسجد آنها (به نماز) مایست که همان مسجد (قبا) که بنیانش از اول بر پایه تقوای محکم بنا گردیده سزاوارتر است به اینکه در آن اقامه نماز کنی، که در آن مسجد مردان پاکی که مشتاق تهذیب نفوس خودند درآیند، و خدا مردان پاک مهذّب را دوست می‌دارد.(توبه۱۰۸)

بسیاری از علما و کارشناسان دینی معتقدند هدف از(اول یوم) در آیه روز اول هجرت است.مسجدقبا هم اولین مسجدیست که پس از هجرت تاسیس شد.از این مطلب واضع گشت که اجماع صحبه به خطا نرفته است.

حکم پاسداری از تقویم اسلامی:

چنانکه در تفسیر مشهور معارف القرآن،اثر ماندگار مفتی اعظم سابق پاکستان مولانا محمدشفیع عثمانی-رحمه الله- آمده است،پاسداری از تقویم قمری که در بسیاری از فرهنگ ها به تقویم اسلامی شهرت دارد،فرض کفایه است:فقهای کرام پاسداری و باقی گذاشتن تقویم قمری را بر عهده مسلمانان فرض کفایه قرار داده اند.این تاریخ وحساب،سنت پیامبر اکرم-صلی الله و علیه وسلم-، دیگر پیامبران و خلفای راشدین است و استفاده از آن موجب خیر و برکت خواهد بود(معارف القرآن۴/۵۰۶)

راهکارهایی برای ترویج و پاسداری از تقویم اسلامی:

آحاد امت اسلامی اگر در تنظیم کارهای شخصی و روز مره خود از تقویم هجری جامعه متداول خواهد شد.به عنوان مثال:تاریخ قمری تولد خود را به یاد داشته باشیم.سایر اتفاقات مهم زندگی مثل ازدواج،سفرهای مهم،دیدارها،خرید های بزرگ و یاارزشمند،تولد فرزندان و... را بر اساس تقویم اسلامی هم یادداشت نماییم.اگر اهل خاطره نوشتن هستیم،تاریخ هجری قمری را از یاد نبریم.

تاریخ تاسیس بناهای شخصی مثل ساختمان ها و منازل و بناهای عمومی مثل مساجد و مدارس،بیماستان ها،پارک ها،هتل ها و... را بر اساس تقویم هجری هم می توان بر تابلو ها و لوح های مخصوص نوشت.در مورد اماکن عمومی،ادارات و نهاد های رسمی وظیفه ی بیشتری دارند.علاوه بر این،میتوان تاریخ تولد و وفات نزدیکان و عزیزان خود را طبق تقویم اسلامی یادداشت کرد و حتی آن را بر سر لوح های آرامگاه ها درج نمود.

رسانه های گوناگون اعم از شنیداری،دیداری و چاپی نیز برای ترویج تقویم اسلامی می توانند نقش پررنگی ایفا کنند.رسانه ها می توانند تاریخ چاپ و نشر برنامه های خودشان را علاوه بر تقویم رایج کشور،طبق تقویم قمری تنظیم و اعلام نمایند.اتفاقات مهم تاریخی را بر اساس همین تاریخ بازگو کنند.

علاوه بر این،آموزگاران و مدرسان نیز می توانند در ترویج و نگهداری تقویم اسلامی سهیم باشند.آنها می توانند همواره اهمیت این تقویم را به دانشجویان،طلاب و دانش آموزان یادآوری کنند،تاریخ کامل قمری را اول درس متذکر شوند و با تشویق از طلاب و دانشجویان بخواهند در زندگی فردی و اجتماعی از این تقویم نیز بهره بگیرند.

اعضای هیئت امنای مساجد در زمینه ترویج و نگهداری از تقویم اسلامی می توانند پیش رو باشند.اگر این عزیزان تاریخ دقیق قمری را هر روز در محلی مناسب در مساجد درج نمایند،نمازگزاران از این تاریخ پر خیر و برکت راحت تر مطلع خواهند شد.این امر نماز گزاران را در تنظیم اعمال یومیه کمک خواهد کرد.

به همین نحو،اگر شرکت ها و موسسات رسمی در اطلاعیه ها و برگه های گوناگون ازجمله قراردادهای خود تاریخ قمری را کنار نگذارند،بدون شک نقش مهمی در اشاعه و صیانت از تقویم اسلامی ایفا کرده اند.

پایان

S H B A B A H L E J A N N T 2 0 1 8

MOHAMMAD KABIRI
0 9 3 0 5 8 0 9 7 2 5

همه ی آحاد مسلمان موظف هستند،از تقویم اسلامی (هجری قمری) پاسداری کنند.

نام های ماه های قمری را به ترتیب بهمراه مناسبت ها و رویداد های جهان اسلام را از کودکی به فرزندانمان بیاموزیم.

مرکز نشر و پخش آثار مجموعه ی فرهنگی شباب اهل جنت